

RISTIMISAASTA LOGO

Arne Hiob, teoloogiadoktor

Ristimise kolm kuju

Kristlik ristimine kolmainu Jumala nimesse 2.

Minule on antud kõik meelevald taevast ja maa peal. Minge siis, tehke jüngriteks kõik rahvad, ristides neid Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesse ja õpetades neid pidama kõike, mida mina olen teile käskinud! Ja vaata, mina olen iga päev teie juures ajastu lõpuni. (Mt 28:18–20)

Kristliku ristimise algus on peitunud hämarusse. Seda eeldatakse kõikjal Uues Testamendis, ent varaseima aja kirjeldajad – Paulus (Rm 6:3; 1Kr 1:13,15, 6:11, 10:2) ja Luukas (Ap 2:38, 8:16, 10:48) – tunnevad ainult ristimist Jeesuse (Issanda), mitte kolmainu Jumala nimesse. Pole ka ime, sest alates ristimisest Ristija Johannese poolt oli Jeesus Vaimu-kandja, kes pidi ka ise ristima Püha Vaimu ja tulega.

On teateid, et juba maine Jeesus olevat ristitud (Jh 3:22jj, 4:1), mida peetakse aga ebakindlaks. Jeesuse väidet: «Tuld olen ma tulnud viskama maa peale, ja mida muud ma tahaksin, kui et see oleks juba süttinud» (Lk 12:49) tõlgendasid kirikuisad ettekuulutusena Püha Vaimu langemise kohta esimesel nelipühäl. Siis tulidki Vaim, tuul ja tuli kohisemisega (vrd tuvi tiibade sahin?) taevast (vrd Hs 1:1,4), millele järgnes ristimine (Ap 2:2jj,38jj).

Koos Vaimuga tuli aga ka Isa paremale käele (piiramatusse Jumala sfääri) ülendatud Jeesus, sest Poeg on lahutamatu Vaimust (ja Isast). Nii ütleb näiteks Paulus Kristuse kohta: «Issand on Vaim» (2Kr 3:17) – ja nõnda toimubki kristlik ristimine, erinevalt Johannese omast, kõikjal Püha Vaimuga, sest taevane Jeesus pole enam piiratud maiste tingimustega.

Ainult ühes kohas on öeldud Uues Testamendis, et ristitakse Isa, Poja ja Püha Vaimu nimesse – Jeesuse ristimiskäsus (Mt 28:19). Isegi kui see pole algne vormel, on selline järeldus, mille eeskujuks võis olla Kolmainsuse ilmutus Jeesuse ristimisel (Mk 1:9jj), õigustatud, sest taevane Kristus on ühtne Isa ja Vaimuga, mistõttu kohale tulles toob ta kaasa kogu Kolmainsuse (Jh 15:26, 14:16,26 jne).

See saab ilmsiks ka seoses ristimisega: «Üks ihu ja üks *Vaim* ... üks Issand (= *Poeg*), üks usk, üks *ristimine*, üks Jumal ja kõikide *Isa*, kes on kõikide üle ja kõikide läbi ja kõikide sees» (Ef 4:4–6). Juba loomisel kohises Vaim tuulena vete kohal (1Ms 1:2), nüüd ühildub ta ristimisel veega: «Kes ei sünni veest ja Vaimust, ei saa minna Jumala riiki» (Jh 3:5).

Viitena ristimisele ja armulauale on nähtud ka vee ja vere voolamist Ristilöödu küljehaavast (Jh 19:34), samuti väidet: «Tema on see, kes tuli vee ja verega – Jeesus Kristus... ja Vaim on selle tunnistajaks» (1Jh 5:6jj). **Martin Lutheri** järgi teostab vee ja Vaimu (ainelise ja vaimse) ühendus Jumala Sõna (nii juba loomisel 1Ms 1:1jj ja Jh 1) ristimiskäsu kaudu (Väike katekismus. EELK konsistoorium. Tallinn 2004.: 21). Seepärast ütleb **Matti Väisänen**: «Ristimine on ainelise kuju võtnud Sõna... Jumal ligineb meile materiaalsel moel, kuna me oleme ainelised olendid.» (Ristimise arm. EELK Misjonikeskus. Tallinn 2004: 21)

Miks on ristimises kasutusel vesi? Täpselt ei tea keegi. Igatahes nii tänapäevase arusaama kui ka loomisloo järgi (1Ms 1:2jj) on vesi väga ürgne ja kogu elu aluseks olev element (ka inimese keha koosneb valdavalt veest). Ristimisel vette tagasimine tähendab vana uputamist (ja üksikelementideni äralahustamist) ning uue algust – sellele viitavad ristimise eelkujudena ülemaailmne veeuputus (1Pt 3:20j) ja Iisraeli rahva läbimine Punasest merest (1Kr 10:2).

Mõlemal juhul tegutses ilmselt ka Jumala Vaim või tuul, mis pani liikuma vee. Vee ja Vaimu seost eeldavad ka patupuhastuse rituaalsed veepiserdamised Vanas Testamendis (4Ms 8:6j; Hs 36:25), millega seoses nimetatakse Uues Testamendis ristimisest puhtakspesemiseks (Ap 22:16; 1Kr 6:11; Ef 5:25j; Hb 10:19jj). Samuti oli algkristlastel alati silme ees Johannese ristimine, mille käigus ristiti Jeesus ja laskus Püha Vaim. Ristimise moodust (vee alla kastmine või vee pealepiserdamine) ning vee hulka pole Piiblis kindlaks määratud. See nähtub sellestki, et ristimiseks nimetatakse paljusid veega seotud toiminguid – ka piserdamist ja pesemist (vrd *baptizo*: Mk 7:4; Lk 11:38 jne).

Kuidas tahes ristimisega algselt ka oli, igal juhul on selle puhul eeldatud tihedat kokkupuudet (koguni kokkusulamist) Jumalaga. Pauluse sõnul on Kristusesse ristitu Kristusega riietatud (Gl 3:27), s.t Kristus on talle nii lähedal nagu riie ihule. Ilmselt on ristimise puhul oluline just selle «materiaalsus», arvestades seda, et inimene pole ainult hing, vaid ka ihu.

Nagu ütleb Matti Väisänen: «Kui sakramentides vahendatud annid oleksid ainult vaimset laadi, nagu õigus, pattude andeksandmine jne, siis ei oleks sakramentide ja Sõna vahel olulist vahet... Kui ainult inimese hing saaks päästetud, oleks see võimalik ka ilma ristimiseta. Ent päästetakse ka ihu ja see eeldab sakramente... Me saame kord Kristuse kirkastatud ihu taolise ülestõusmisihu, kuid sellele tuleb alus rajada juba siin. See toimub ristimises.» (Ristimise arm. EELK Misjonikeskus. Tallinn 2004: 67j)

Siin sünnitab Jumal inimese uuesti (Jh 3,5), kaasates ka ihuliku dimensiooni: ristimise läbi Kristuse surma sisse «vana» inimene sureb ja osasaamise läbi Kristuse ülestõusmisest tärkab «uus» inimene (Rm 6:3jj) usu kaudu Jumala väes (Kl 2:12j). Olles ristimises liidetud Kristuse ihusse (= kirikusse), tohivad ristitud osa saada ka Kristuse ihust ja verest armulaual.

Milline on ristimise «toimemehhanism»? Võiks öelda, et nagu armulaualeivas ja -veinis on kohal Kristuse ihu ja veri, on ristimise vees kohal Jumala Vaim – mõlemal juhul on taevased ja maised elemendid «segunematult ja lahutamatu» nagu jumalik ja inimlik loomus Kristuse isikus Halkedoni dogma järgi (a 451) või nagu tuli ja raud hõõguvas rauatükis Lutheri võrdluse järgi.

Ristimine tähendab Jumala ja inimese taasühinemist, mille tagajärjeks on nende lahutatusest (ehk patust) tuleneva likvideerimine. **Horst Georg Pöhlmann** võtab selle kokku järgmiselt: «Ristimine peseb ära patu (1Kr 6:11; Hb 10:22), annetab Püha Vaimu (1Kr 12:13; 2Kr 1:22; Ef 1:13), kingib uuestisünni (Jh 3:3jj; Tt 3:5) ja valgustamise (Hb 6:4), annab ristitule osa Kristuse surmast ja ülestõusmisest (Rm 6:3–11), kinnitab pitseriga (2Kr 1:22), loovutab ta seeläbi Issandale ja inkorporeerib – nagu ka armulaud (1Kr 10:16j) – Issanda ihusse (1Kr 12:13jj)» (Abriss der Dogmatik. Ein Kompendium. 6., überarbeitete und erweiterte Auflage. Chr. Kaiser / Gütersloher Verlagshaus. Gütersloh 2002: 300). Nii nagu (uuesti)sünd, on ka ristimine ühekordne sündmus: ka Mk 16:16 aoristivorm «on ristitud» tähendab ühekordset tegu minevikus (vrd Ef 4:4–6: «üks ristimine»).

Keda tuleb ristida? Uues Testamendis ristiti need, kes usus Jeesuse vastu võtsid (Ap 8:36jj). Vahel ristiti ka nende pered (Ap 10:47; 16:13jj,25jj, 18:8; 1Kr 1:16,

16:15), kelle hulka loeti ka teenijad ja sülelapsed (1Ms 45:18j). Siiski pole kindel, kas kõigist pereliikmetest said veendunud usklikud, nagu pole ka kindel, kas ristitute hulka kuulus imikuid (Elmar Salumaa, Ristimisprobleem teoorias ja praktikas. Eesti Evangeelne Luterlik Kirik 1983: 32jj) – ehkki viimaste väljajäämist oleks tõenäoselt nimetatud.

Lasteristimise poolt paistab rääkivat, et erinevalt armulauast, mille puhul anti selged juhised, et vältida vääritut osalemist (1Kr 11:28j), ei öelda Uues Testamendis, kuidas ja kui vanalt tuleb ristida, et ristimine oleks õige – isegi mitte Jeesuse ristimiskäsus, kus kõneldakse ka õpetamisest alles pärast (laste?) ristimist (Mt 28:19j).

Siiski esitavad kindlaid tõendeid lasteristimise kohta alles **Justinus, Ireneus** ja **Tertullianus** ning alles **Origenese** teatel on lasteristimine olnud apostellik tava. Kuid et tollased teoloogid pidid põhjendama lasteristimise vajalikkust, see näitab, et see polnud siiski üldine tava. Sama näitab veel 4. sajandil levinud komme lasta end ristida võimalikult hilises eas, koguni enne surma, et pestaks korraga maha patud.

Elmar Salumaa viitab ristimisest loobumise puhul ka tõigale, et varakristluses peeti last patutuks, mis pidi kaduma alles puberteedieas. Sel puhul viidati Paulusele, kelle järgi olid kristlike vanemate lapsed juba sündides pühad (1Kr 7:14), ja Jeesusele, kes õnnistas ristimata lapsi, seades nad koguni eeskujuks täiskasvanuile. Alles siis, kui kujunes õpetus patust ning pärispatust (**Cyprianuse**, Origenese ja **Augustinuse** kaudu), leiti, et vastsündinud laps vajab hukatusohu tõttu otsekohe ristimist (kinnitati Kartaago sinodil a 418).

Kui aga ilmalikustumisega taandus taas usk pattu ja pärispattu, hakati vaidlustama ka lasteristimist. Esimene lasteristimist eitav rühmitus on teada 12. sajandi Prantsusmaalt (**Pierre de Bruis'** rajatud nn petrobruslaste liikumine) – suuremad voolud kerkisid aga esile alles veelgi suuremat sekulariseerumist eeldaval reformatsiooniajal. Tänapäeval on nendest tuntumad baptistid ja nelipühilased.

(Järgneb.)

Vt Ristimise kolm kuju. 1. osa. Ristija Johannes ja Jeesuse ristimine. Eesti Kirik nr 11, 5.3.2008.